

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. НА ГОДИНУ, 32 НА ПО ГОДИНЕ.

ГОДИНА

6

1869

ВОЈИН

БРОЈ

9

20. Марта.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРИЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Број (Свршетак.) — Новине. —

Број.

(СВРШЕТАК.)

По причању у Антомарховим записницама (о бављењу на св. Јелени) претпостављао је Наполеон битку код Риволи оној код Маренга где беху снаге од прилике једнаке а следства битке несравњено већа од оних код Риволи, јер код Маренга један удар доби му Италију, али код Риволи потуко је он са једва 18.000 људи 40.000 Аустријанаца.

И ако је у великој преваги био непријатељ код Риволи развио је Наполеон на бојишту велику уметност јер на свима нападнима местима јачи беше од непријатеља. Овде не беху Аустријске колоне далеко 7—8 сати, нит је од једног до другог судара протицало 36—40 сати (као што то пре беше у покоду (1796—1797) већ их он потуче једну за другом, и ако оне једна од друге само по неколко стотинахвати удаљене беху. Тако сјајни дани од Риволе и Фаворит беху следство потпуног познавања бојишта, ретке бистрине, у погађању цели непријатељских и чудне брзине, којом се најбоља средства предузимаше, да се ове осујете.

Вештина велике тактике стоји у томе, да на одсудним местима на бојишту наша војска у преваги буде, а на другима мање важнима да се непријатељ само задржава и привидним нападима забавља.

Кад после битке код Аустерлица Херцег од Ровиго оде у стан Александров да преговоре води, рече овај: „Шта је то, ви бејасте слабији, и свуда, где год се бисмо ви имађасте више војске.“ „То је ратна уметност,“ одговори Савари (херцег од Ровиго).

Употреба строја налик на клин и кљеште у старо доба, као и косих бојних редова доцније, не беше ни због чега другог, већ да се што већи број против слабијега непријатеља бори.

Клину основна целъ беше, да према средини непријатељевој у правази буде, како би је најлакше пробити могао.

Као год што се клином највећа снага према непријатељевој средини ставља, тако код кљешта иде она против крила његових.

Косом бојном реду основ је нарочита целъ.

Ако је противник у превази, тад се држи једно крило натраг, како би малом снагом главну силу непријатељеву у шаху држали, други јачи део бојнога реда напада на један део непријатељске линије, пре него непријатељ може ојачати оно место, коме се прети. Тако је победио Епаминонда код Леуктре и Мантинеје, тако сјајно прође Фридрих II. код Лајтена и Лигница.

Коси напад беше главно начело код Фридрихови батака; њему има да благодари он за своје победе, јер и ако му мала снага беше, коси му на-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
пад даваше средства, да увек у већини против непријатеља буде.

Напад на бок непријатељев то је борба јаке већине против врло слабе мањине, ту се напада бојна линија мале дубине из ненада јачом снагом. Како ваља много времена, док се лице какве војске не промени, то је немогуће непријатељу равном снагом противстати пре, него се све растроји и замрси тако, да свако уредно кретање немогуће постане.

И битка је сад за војску са бока нападнута ред бораба, где се мањина већини одупирати мора. Ако онај, који је бок добио, свој успех незадржано прати, то неће имати непријатељ времена, да своје лице промени. Сад не само да су у хрђаву положају оне трупе што су на крилу, већ се заплету мало по мало и све по целој фронту и свуда се као слабије боре против јачих.

Нападу на бок непријатељев налик је коси напад. Генерал Вилизен у својој теорији о великом рату вели, да сви коси бојни редови с тога су добри што нам дају средство, да прво на крилу а затим на свакоме месту бојне линије јачи будемо. Коси бојни ред ништа невреди, ако ове користи не даје. Није довољно само се косо према непријатељу ставити већ га ваља наткрилити, обухватити. Крило непријатељево ваља силом потиснути и онај део што бежи пред собом гонити. Непријатељска сила сад би се постепено противити могла и бегунци ће јој много сметати.

Како код садашње подвижности није већ више могуће бок непријатељев целом војском добити, то

ће се гледати да се та цел̄ достигне маневровањем на самоме бојишту. Док борба траје ваља покушати да се на једном ил два места надмоћном снагом продре и тако да се битка реши. Место косога напада употребљавао је Наполеон I. напад ојачаним крилом ил потврепљеном средином. У неколико прилика нападао је он ојачаном средином и крилом у исто доба, ал ређе обојим ојачаним крилима.

Једна прилика, где је се ојачана средина употребила јест код Аустерлица 1.805, средина и крило код Ваграма 1.809, код Москве 1.812, код Бауцена 1.813 и Ватерлоа 1.815 а оба ојачана крила код Дражђана 1.813.

Равноодстојни бојни ред слабо одговара начелима ратне уметности, ту се свуда само равне снаге боре и ни на једном месту неће моћи надмоћност ускорити решење битке. Данас се такав бојни ред једва и замислити може, јер само тада се може равноодстојним назвати, кад бојна линија свуда једнако јака према непријатељевој стоји и нигде се не покуша, да се на једном ил више места надмоћношћу одношај измени. Ово је сада скоро немогуће, јер разни родови оружија, јаке пешадијске, коњичке и топовске резерве морају бојни ред претворити у други са ојачаном средином ил крилима.

Као год што се поступа са бочним нападима, са ојачаном средином ил крилима, исто је тако и са обухватним нападом. Овај напад извршава се маневровањем на бојишту. Обилажења су напротив даља кретања колоне, како би до бока ил леђа

непријатељевих дошле. Обоје се с њима употребава, да би се једно место непријатељеве бојне линије надмоћном снагом напасти могло.

Обилажења су ваљано сретство за победу, кад се брзо и добро изврше и сваковрсне препреке у напред вешто прорачунају. Ниједан поход не даје нам сјајнијих следстава обилажења и наткриљавања од онога у Чешкој 1866 год. Но обилажења (особито далеко изаслата) и опасна су (при једнакој јачини на обема странама), јер се ту одваја један део наше војске и одашиље се даље, па недође ли он никако ил приспе сувише доцкан на бојиште, то ће моћи противник свом снагом напасти и савладати нашу ослабљену војску тако, да одаслата одељења ништа припомоћи нећеју моћи решењу битке. Приспе л обилазна колона тек онда, кад је непријатељ одсудан удар већ извршио, тад ће стајати она сама према целој сили противниковој, па место да она један део непријатељеве линије потисне доћи ће у опасност, да сама пострада.

Код Риволи заузела је истина Аустријска дивизија, којој задатак беше да француску војску обиђе и с леђа је нападне, свој положај, ал доцкан кад други потучени беху — њу опколе французи и принуде да оружје положи.

Послушност и тактично изражање војскино највише помажу, да се при равном броју на бојишту може на извесним местима надмоћна снага употребити. Велику и многобројнију гомилу, која за никакав сложан рад способна није, увек ће победити доста бројем слабија ал тактични израженија војска.

Маршал Бижд беше мњења, да ће 10.000 правилне војске у превази бити над много јачим варварским гомилама у отвореном пољу, па је ово своје мњење и потврдио победом код Ишла.

Грци за победе своје над Персима, Римљани над Галима и Швајцарци над Ритерима, имају да благодаре једној доброј послушности и тактичном изражању њихове војске.

Без ова два основна услова нема победе, јер је сложни рад немогућ. Напади су раздробљени и немају никакве узajмне слоге, против свакога од њих може тактично израженији непријатељ у бројној превази бити, — док неуредне чете од удара скупне непријатељеве снаге бегати морају — и овај их на једноме месту пробије и смота, боре се оне и поред бројне преваге своје увек против јачега непријатеља, и та њихова гломазност више им шкоди него помаже.

Напад је у толико кориснији од обране, што там нападач може сам бирати места за напад, па против њих знатну силу, која му преваге даје, употребити.

Како су браниоцу непозната места против којих је нападач сва своја упињања управио, и он ће дознати то тек у току борбе, то се мора јаким резервама осигурати, како би у одсудном тренутку и нападно у преваги био. Само кад он јаке резерве имао буде, моћи ће се срести са изненадностима и само тако неће се бојати да ступи у борбу на одсудним местима и против много знатније непријатељеве силе.

Будући да напад слободним избором нападањих места велике користи има, то ће се ретко војвода на

делој линији (и у случају крајње нужде) бранички ставити — већ ће се на једноме делу бојне линије распоредити тако, а на другом опет дејствоваће нападно, па ће гледати да осигура оне користи, које напад уопште има.

Како у борби решавају силе које раде, а не оне које уопште на расположеају имамо, то по неки неспособни ђенерали примећавају често у својим извештајима о несрећним биткама и борбама, да њихове трупе беху у мањини, и ако бројна превага код њих беше. У седмогодишњем рату, у револуцијонским ратовима, за време првога царства и у најновијим ратним приликама таквих погрешака има. Једна од најочитијих прилика такве погрешке био би извештај аустријскога ђенерала о борби код Монтебела 1859 год. Ово извешће вели да су непријатељи потисли Аустријанце код Монтебела својом надмоћном снагом — и опет аустријски ђенерал имађаше на расположеају 25.000 људи, а француски само 10.000! — И при свем том француски ђенерал умеде своје трупе употребити а аустријски не. — Сад је већ доказано, „да су у сваком тренуту борбе французи, и ако их уопште мање беше увек више људи у бој изводили него аустријанци.“ У толико је аустријско извешће било истинито. Али ако нећемо и са више војске да нам на сваком месту буде непријатељ у превази, то не треба да ту нашу војску поверимо људма, који нит умеју нити разумеју да је како ваља употребе.

Поље за стратигијски рад много је пространије од тактичнога; цел је обојих једна иста, што так-

WWW.UNIBS.BS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

тиѣ тражи да на бојишту борбама добије, то стратиг гледа да достигне кретањем војске по војишту.

Док тактиѣ гледа да на једном месту бојишта непријатеља надмоћном силом потисне, дотле стратиг тражи на извесноме простору на војишту већу силу скупити и тиме тактичну победу управити и приуговорити. Сада је без сумње лакше на бојишту са коришћу надмоћну снагу употребити, ако смо јошт у напред уопште јачи. При равним ил мањим снагама опет је нужно, вешто комбинованим операцијама учинити, да мања снага много већи део непријатељеве војске у нераду држи, а против већег се одсудан удар што већом снагом предузме.

Да би над јачим непријатељем у превази били на важним местима и у одсудном тренуту паметни распореди преко ће нам потребни бити. Веште маневре и операције овоме ће потпомоћи, као што то сведоче стотине прилика из похода великих војвода.

За јачега довољно би било да никакве погрешке неучини, па да срећно прође, а слабијему зависи често сав успех од користовања погрешке противникове.

Имали ми добру ил хрђаву војску, у оба случаја рачун вероватности мора се броја наше војске дотаћи. Ако су нам војници добри, па их јошт и више имамо нег непријатељ, тад код способног војводе може вероватност прећи у сигурност. Ако л' нам је хрђава војска, тад би нам и много већи број једва помогао да будемо победиоци.

Као год што је Фридрих својим косим бојним редом мого бити увек у превази над противником, тако је и Наполеон I. до те цели долазио распо-

редом кретања своје војске. Год. 1.796 у Италији беше његова војска много слабија од противникова, и опет се он умеде тако владати, да је се увек борио надмоћном снагом.

Као образац стратигијској уметности може се узети поход ђенерала Бунапарте у Италију 1.796—97. Овде находимо ми прво ваљано вођени напад, за тим браћење, које служи као узор за сва времена, ту је узастопце слабија снага побеђивала и гонила много јачу, и увек је у превази била над противником, коме сва бојишта јошт у напред позната беху. — Са тим походом од године 1796—97 у Италији заслужује да се упореди и поход 1813 у Француској, у коме непријатељски војници дадоше цару Наполеону име сто хиљада људи.

Како бројна превага у борби решава, то је и корисно и паметно, да снагу нашу што више сакупљену држимо; Ово опет из многих основа никад могуће није. Ми се морамо кретати, морамо се чувати и издржавати, па смо принуђени да увек снагу нашу цепамо.

И ако је морамо делити, опет ваља да то тако чинимо, како би могли те поједине делове пре испуити, него непријатељ своје; Тиме би на извесном каквом месту за напад ил обрану већу снагу сјединили нег противник наш.

Ако је непријатељ јачи, ваља да гледамо да у одсудној битци будемо у превази сједињеном снагом нашом. Ако је противник слабији и с њиме ваља главну битку бити јачом силом нашом.

Ал неваља силе увек ни у скупу држати, већ где потребно буде треба их делити, како би и не-

пријатељ своје цепао. Сва уметност стоји у том, да се сачувају најкраћи путеви.

Користовање унутрашњости операцијонске пруге нестоји у ничем другом, већ у том да будемо у стању на извесном каквом месту већи број бораца сакупити.

Велика војска хоће доста и потреба; Њих набавља она од чести из земље у којој је, а од чести мора за собом вући.

Ако већи број људи за извесно време на једноме месту ратишта сједињен станује, то неће моћи набављати довољно потреба за живот. Он се мора распоредити на већему простору.

Никад војска неће се моћи у бојном реду од операцијонскога субјекта к објекту кретати, она мора у колонама бити, а да би брже напредовала, по добрим путовима ићи. Ал ако би се каква војска од 100.000 ил јошт више људи на једноме путу и у једној колони кретала, то не само што би кретање врло полако ишло; већ за издржавање оних последњих ништа више неби остало, и ако би непријатељ врх колоне напао, могао би га и потући пре нег и задњи у борбу ступе. И тако ће потребно бити, да се војска у више делова подели, који би упоредо ил један за другим ишли. Ал ако колоне деле широки простори и велике природне препоне, то онда неће бити могуће, ако једну колону непријатељ нападне, да јој друге у помоћ притеву и бићеју у опасности, да их непријатељ појединце потуче. Да би се ово зло избегло, неваља да колоне даље једна од друге стоје, нег што би се у нужном случају међусобно потпомагати могле.

На ратишту има више положаја и пруга које би за обе стране од важности биле. Да би таква важна места од непријатељских предузећа осигурани ил их и сами напали, потребни ће често бити одреди, овима се пак слаби снага оперирајуће војске, — с тога их ваља на најнужније ограничити. Одашиљање на које се својевољно решимо, само је тад корисно, ако њиме принудимо противника на јошт већа изашиљања.

Стратигова уметност стоји у томе, де он своје силе на бојишту тако распореди, како ће на сваком месту и при сваком одсудном удару у превази над противником био. Најсигурније средство за то јест, да он сачува својим трупама краће пруге за саобраћај.

Свакојако ће корисно бити, ако се непријатељ нападне пре, нег своје силе искупи, јер се тако лакше појединце потући може.

Корист иницијативе стоји у слободном избору места за напад — против ових много ће лакше бити стратигу кренути већу војску због већег простора, нег тактику, а и непријатељ више времена има да ономе месту у помоћ иде и да га поткрепи.

Ако је фронт непријатељевој војсци много широк, тад ће најбоље бити, средину му напасти и тиме га на двоје поделити. Тако рађаше Наполеон 1815, гди он при уласку у Белгију прво гледаше да Пруску и Инглеску војску подели.

Ако непријатељ своју војску сакупљену држи, тад је теже при равној јачини напасти га надмоћном снагом. У оваком случају zgodнији би био напад на које крило, нег на средину јер овде трупе,

које су на противним крилима, сразмерно су јошт по најудаљеније, па би сувише доцкан на бојиште у помоћ другом крилу доћи могле.

Средство којим се служимо, да непријатеља принудимо на одашиљања и погрешне маневре, то су демонстрације. За њих се неће употребљавати више војске, нег што је потребно, да се циљ постигне; како би силу, којој је главни удар намењен што јачу очували.

Као год што тактик и стратиг оснивају своју наду на бројну превалу, тако и државник гледа, да својој држави што више бораца набави, а тиме осигурава добра следства. Најбоље средство за достигнуће ове циљи свагда је војска од одговарајуће јачине.

Према политици, коју каква држава води, потребно је и извесно развиће снаге. У мери, у којој се опасност рата ближи, морају се и ратна средства набављати и усавршавати, па ако се потреба покаже и нове установе заводити.

Кад се Пруска у најновије доба реши на нападну политику, измени она прво своје доондашње војне установе.

Како војска представља државну моћ у рату, то је она и прва брига паметном државнику.

Мање државе, које са већима у непријатељски додир доћи могу, потребују, да би своје биће сачувале, свагда јачу војску, него велике. Величина државе, њена средства у новцу и људима, као и њени унутрашњи и спољни одношаји опредељују начин организовања војске и број до кога се ова попети може. Ал како ово последње има својих

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

граница и без рачуна увећање војске шкоди доброту њеној, а снага би јој слабила, место да расте, — то је двојако нужно, да мање државе својој војсци даду добро оружје, спретну организацију, да је дисциплинују и тактично изобразе а особито мора интеллигентност виших и наших старешина надокнадити оно, што војсци у физичној снази недостаје.

Кад која држава добру и ратовољну војску има а околности је доведу, да мора ратом — последњим сретством достигнути своје намишљене политичне планове, тад може државник вероватност успеха свога предузећа увећати јошт, ако друге државе за савезнике потражи. Политици је задатак, да се у рату с нама против непријатеља што више савезника бори. А средство је склопчати сазе, непријатеља усамити, т. ј. друге државе зауставити, да у непријатељски логор не пређу.

Ако је непријатељ у какав рат већ уплетен, и ако се примети, да ће ту пре ил после морати доћи до крвава послетка, тад је згодан тренут напаста на њ. У оваквој прилици и слабија држава може бити решавајући судија између 2 велике силе. Час је повољан, јер већ заузет непријатељ мучно ће у стању бити да против новог противника знатну силу пошље; и тако ће овај — иначе много слабији — у надмоћију бити и одсудно на догађаје утицати.

Велики државници знадоше увек да себи савезнике набаве. Ово је и потребно и нужно ако нема довољно снаге, која би се одупрла моћнијему противнику. Године 1859 умеде Кавур Француску

придобити а 1866 нађе Бизмарк у Италији добра савезника 1859 знађаше Наполеон, Аустрију усамити пре него се у рат уплео.

Политика и у стратигији посла има. Преговорима задржава се непријатељ, у миру се спрема чине и војска се скупља, па кад све готово буде онда се огласи рат и пређе се преко границе. Тако је радио Фридрих II. 1756, Наполеон 1815 и Пруси 1866.

Како број у рату велике улоге има, то се умеју велики државници и војводе и против свију тешкоћа помоћи.

Паметно је рекао Ерцхерцег Карло о Наполеону I. „Слабе главе хтеле би да умале славу Наполеонову, кад веле, да он има за све успехе своје благодарити својој бројној превази. А има ли веће славе и за државника и за војводу од ове кад никакав рат ни поход не почињу, док нису уверени да ће имати бројне преваге? Па и тамо где беше раван непријатељу ил уопште слабији као н. пр. у походима 1796 и 1814 умеде он да буде у превази над противником у одсудним сударима.

А. С. М. З.

Н о в и н е.

Министар војни наредио је, да се од новог пројекта за закон о устројству војске наше, који је по највишем наређењу састављен, напечата извешан број егземплара, и да се разда г.г. официрима и војничким званичницима, у тој цели, да га они приљезно проуче, и приметбе своје, како о пројекту овом уобште, тако и о појединим гранама и точкама његовим учине, како би се с обзиром на те приметбе, овај пројект, јошт једном прегледати и боље дотерати могао.

С тога препоручује министар г.г. официрима и војн. званичницима, којима пројект овај до руку дође, да га приљезно проштудирају па да му га заједно са учињеним приметбама својим до половине месеца Априла ове године поврате.

Министер војени увидио је, да је дојакошњи начин испитивања нижи чинова ради аванзовања за под-официре непрактичан. Ово произлази одтуда, што су неке комисије при испитивању свом бивале строжије, па испитаним давале слабије белешке, а друге су опет олакше узимале, па им је и оцена испадала врло добра и отлична.

Да би се ова неједнакост у оцењивању избегла, а тиме и неправда одклонила, која се и нехотично коме од нижи чинова учинити могла, поставља министар сталну комисију овде у Београду, пред којом ће сви каплари и поднаредници, ма ког рода војске они били, и ма гди се, са службом

при фронту, или ком надлежateljству војеном налазили, испите полагаати.

Испити ови, држаће се по постојећем програму, који је министер под 3. Јануаром 1.868 год. издао, но само једанпут, и то у месецу Марту сваке год.

При оцењивању успеха служиће се комисија са бројевима од 5—1 од који ће значити:

5. Отличан.

4. Врло-добар.

3. Добар.

2. Приличан.

1. Слаб.

По свршеним испитима, сваке године, опредељаваће комисија, међу испитаним капларима и поднаредницима ранг, за сваки род војске понаособ, узимајући притом у обзир успех положеног испита, године службе у војсци, владаће и т. д. и подносиће такве оцене начелнику стајаће војске, који ће их како дотичним командирима, ради надлежног знања, тако и министру војеном достављати. Испитивање прости војника, ради производења за капларе биће и одсад по наређењу правила од 3. Јануара 1868 као и све остало, што предпис овај неби другчије наређивао.

Ево већ и трећи месец од ове године прође, а ни четвртина од наших уписника није предплату положила. Ми и опет дакле молимо своје уписнике, да похитају с предплатом.